رمضـــان مبـــارک
وفضایل آن

تتبع و نگـــارش:

امــیــن الــدیــن سعـیـدی – سعید افـغــانی
«مدیـــر مرکز مطـالعات سـتراتیژیک افغان و مسؤل مرکز کلتوری
دحـــــق لاره- جرمنی»

فهرست عناوین کتاب

م	عنوان	صفحه
1	**پیشگفتار**	5
2	روزه و صحـــت	5
3	معـــالجه امـــراض چشم	8
4	فــوایــد طبی روزه	9
5	پاکی نفس و تقلیل جرایم	9
6	ماه مبارک رمضان دارای فضایلی است که به برخی آن اشاره می شود	10
7	حفظ و صیانت مـاه رمضان	10
8	خــوشحالی هـــای مـــاه مبا رک رمضان	10
9	کلمـــه رمـضان	11
10	معنای لـــغـــوی روزه	11
11	حکمت و فلسفه فرضیت روزه	12
12	حـکم فــرضیت روزه	12
13	حکـــم و حکمت فـرضیت روزه	12
14	هـــــدف روزه	14
15	روزه حـقـیـقی	14
16	وقت فرضیت ماه مبارک رمضان	14
17	دعای دیدن مـــاه	16

18	اقســـــام روزه	16
19	شش روز شوال	17
20	روز عرفه برای غیر حاجی و روز عاشورا و روز قبل از آن	17
21	گرفتن روزه در مــــاه محــرم	18
22	اکثر روز های ماه شعبان	18
23	روزهای دوشنبه و پنجشنبه	18
24	روزه‌هــــــای ممنوعــــــه	18
25	حکم روزه نفلی برای زن شوهر دار	19
26	روزه مـــــکر وه	19
27	روزه‌حـــــرام	19
28	روزه بــــالای کی فـــــرض است؟	20
29	مـــفهـــوم شــرط بلــو غ	21
30	مفهوم شرط قــادر بـــــودن	21
31	امــــراض	21
32	شیخــوخت و یـا کبر سن	21
33	مجــــاهـــــد	22
34	مسافـــــــر	22
35	حـــمـــــل	23
36	ارضــــــاع	23
37	حـــــائض و نفـــــاس	24
38	شدت گـرسنگی و تشنگی	25
39	تــرس از هــلاکت	25
40	بــی هــوشی	25
41	جنــــــون	25
42	حالاتی کــــه شکستن روزه در آنها جـایـــز است	25
43	شــــــــروط روزه	26
44	فــــرایـــــض روزه	27

45	سنن و مستحبـــات روزه	27
46	وقــــت روزه	27
47	سحـری «پـس شب» و ا فــــطار	28
48	دعــای افــطار	28
49	دعا بعد از افطار	29
50	ثـــواب افطار دادن	29
51	امـور بـاطل کننده روزه	29
52	مکروهات روزه	29
53	قـــضاء روزه	30
54	کفـــــاره چیست؟	30
55	فــــــدیــــــه	30
56	مقدار طعام واجب	31
57	مساوات میان «گناه» و کفاره یا جزاء	32
58	ماه مبارک رمضان و نـزول قـــرآن	32
59	لیلــــة الــــقــــدر	33
60	معنای قـــدر	33
61	لیلة القدر درکدام یکی از شب‌های رمضان میباشد	33
62	دعـــــای لیلة الــقدر	33
63	ارمــــغــــان‌هــای رمضان	34
64	اهمیت روزه در تناسب بـا نمـاز	34
65	فلسفه و حکمت فرضیت سی روز روزه در یک سال	35
66	پیام رمضان به روزه داران	35
67	انصراف از تصمیم روزه	36
68	اهـانـت و تـوهــین بـه روزه	36
69	استعمال سرمــه و قطره چکان	36
70	زرق یـــا پیچکاری	37
71	حــــجـــامـــت	37

72	غسل جنابت و یا غسل تبــرد	38
73	حکم بوسه کردن در روزه	38

بسم الله الرحمن الرحیم

پیش گفتار

﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ١٨٣﴾ (البقرة: ۱۸۳).

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرر شده است، چنان که بر پیشینیانتان مقرر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید»

چهارده قرن قبل پیامبر اسلام حضرت محمد ص اعلام داشت: «صُومُوا تَصِحُّوا» (روزه بگیرید تا صحتمند شوید». پیغمبر اسلام فرموده است: «معده محل هر درد است: از پر خوری و خوردن غذا نا مناسب جلو گیری کنید. این عمل شما شفاء بخش همه درد ها و امراض بشمار میرود» طبق روایات تاریخی روزه نه تنها در بشریت مروج و معمول است، بلکه علمای حیوان شناسی بر این عقیده اند که: حتی حیوانات هم از روی غریزه خدادادگی برخی از اوقات روزه میگیرند. از جمله حیوانات درنده از قبیل شیر و پلنگ و ببر، علماء میگویند که: این حیوانات در هفته یک روز از خوردن هر گـــونه غذا خود داری مینمایند.

روزه و صحـــــت:

طب بشری امروز بعد از چهادره قرن متوجه شد که روزه بسیاری از امراض را تداوی و معالجه مینماید، بدین اساس در بسیاری از کشور ها آغاز به تأسیس کلینک های روزه داری نموده اند. روزه نه تنها بر روح و روان و اخلاق انسان تاثیر میگذارد بلکه موجب زیبایی جسمی انسان هم میگردد. طب قدیم هم در زیاتر از اوقات مریضان خویش را به امساک از پر خوری منع نموده و به این امر معتقد بود که تقلیل در پر خوری مانع دفع بسیاری از امراض در وجود انسان میگردد. طب جدید هم بر این امر معتقد است که امساک و روزه در جلوگیری بسیاری از امراض مؤثر است صرف نام آنرا (رژیم غذایی گذاشتند) که ما مسلمانان آنرا به روزه مسمی نموده ایم.

دوکتوران روزه را یکی از بهترین عوامل صحتمندی بشری شمرده اند. 1- پرفیسور دوکتور پوشر دانشمند فرانسوی می گوید: (روزه بهترین وسیله برای صحت وسلامتی وجود انسان بشمار میرود) روزه برای صحت انسان است، روزه برای استراحت معده، روده و منظم کردن ترشحات معدوی و در نهایت برای منظم ساختن هاضمه مفید و مؤثر میباشد. روزه معالجه و تداوی است که از آن فقیر و سرمایه دار بطور مساویانه میتواند استفاده بعمل آرد. 2- داکتر الکسیس کارل میگوید: (با روزه گرفتن قند در جگر می ریزد و چربیهایی که در زیر پوست ذخیره شده اند، پروتین های عضلات و غدد، و سلولهای کیسه صفرا، آزاد شده به مصرف تغذیه میرسند). 3- داکتر ژان فروموزان: (معالجه با روزه را به شتشوی احشاء تعبیر نموده و میگوید: در آغاز روزه، زبان انسان کمی سنگین و بو دار است ... که بعد از سه، چهار روز بوی زبان بر طرف میگردد. اسید اوریک ادرار کاهش می یابد، و در نتیجه برای انسان روزه دار احساس سبکی و خوشی خارق العاده رخ میدهد و همه وجود انسان بسوی استراحت میرود). 4- داکتر تومانیانس: میگوید: «فایده بزرگ کم خوری و پرهیز از صرف غذاها، در یک مدت کوتاه، آن است که، چون معده در طول مدت یازده ماه مرتب پر از غذا بوده و در مدت یک ماه روزه داری مواد غذای شکم خود را دفع میکند و همین طور (کیسه صفرا) که برای حل و هضم غذا مجبور است که مواد صفرای خود را مصرف کند، در مدت سی روز ترشحات صفراوی را صرف در حل و هضم غذای باقی مانده و جمع شده در معده بمصرف میرسند. جهاز هاضمه بدن در نتیجه کم خوری استراحت نموده، و به رفع خستگی می پردازد. روزه یعنی کم خوردن وکم نوشیدن در مدت معینی از سال است و این بهترین راه برای سلامتی وجود انسان بشمار میرود. هم طب قدیم و هم طب جدید بر اهمیت این امر صحه گذاشته است. روزه برای تداوی امراض جهاز هاضمه، کلیه، کبد (کیسه صفرا) که بسیاری از امراض این بخش را حتی با دوا ها نمیتوان معالجه کرد، میتوان آنرا به روزه تداوی و معالجه نمود. روزه بهترین معالجه و تداوی برای امراض سوء هاضمه بوده، مرض مخصوص کبد (کیسه صفرا) که موجب «یر قان» (زردی) میگردد بهترین معالجه آن همین روزه است بخاطر اینکه این مرض

زیادتر از اوقات به واسطه فعالیت بیش از حد کبد بوجود می آید و موجب خستگی کبد گردیده که بـــــه اثر آن کیسه صفر ا از فعالیت می افتد و نمی تواند صفرا را از خون بگیرد». 5- داکتر گوئـل پا میگوید: تعدادی زیادی از امراض روده کــــه به اثر تخمیر غذا در روده ها بوجود می آید نه به اثر دوا بلکه به اثر روزه بر طرف میگردد. ۶- داکتر الکسی سوفـــورین میگویـــد: جسم در هنگام روزه به جای غذا از مواد داخلی استفاده کرده و آنرا به مصرف میرساند. که در نتیجه آن مواد فاضله و عفونی که در جسم تجمع میکند و بحیث ریشه و خمیره بیمـاری مبدل میگردد، با گرفتن روزه از بین رفته، و روزه عامل ریشه کن شدن تعدادی زیادی از امراض بشمار میرود. دکترالکسی سوفورین میگوید: باید انسان جسم خود را با روزه از داخل پاک ونظیف کرداند. ۷- داکتر کـارلـــــو معتقـــد است: هر انسان باید در ظرف یک سال مدتی از خوردن غذا زیاد جلو گیری کند. زیرا تدوام روزمره غذا موجب تکثر و تولد و در نهایت موجب رشد میکروب ها در وجود انسان میگردد. که بـا احتیاط و کم خـــوری میکروب ها در وجود انسان رو به ضعف و تقلیل میروند. و بهترین معالجه در دفـع میکروب ها در وجود انسان همان روزه است که دین اسلام برای سلامتی وجود انسان واجب گردانیده است. ۸ - داکتر رو میگوید: حتی بسیاری از امراض سفلیس را تنها میتوان با روزه و امساک تداوی کرد. ۹- «بندیک» عالم فیزیو لوژیست میگوید: «یک دوره روزه سی و یک روز است ...در این مدت در ترکیب خون هیچ نوع اختلاطی به هم نرسیده و آن نوری که در برخی از روزه داران ملاحظه میشود، و آن حالت جوانی و نشاط که برای روزه داران رخ میدهد عامل همه آن روزه است». ۱۰- «اوتو بو خنگر» یکتن از محققان مشهور جهان در عر صه طب میگوید: «اکثر امراض حاد و مزمن را میتوان با وسیله روزه بهبود بخشید و یا حد اقل از شدت آن کاست. وی میگوید: در هنگام روزه جسم انسان همه مواد فاضله را جمع آوری نموده و به احراق آن می پردازد، نیروهای نو ساز بدن به هنگام روزه فعال می گردند و بـــــه تصفیه و ترمیم بافتهای بـــــدن می پردازد. مـدت پنجاه سال که از تاسیس «کلینک اوتو بو خنگر» سپری میشود بیشتر از پنجاه هزار انسان در این مـرکز صحـی تنها با روزه تداوی و معالجه گردیده

اند. ۱۱- داکتر عبد العزیز اسماعیل پاشا دانشمند مشهور مصری در حالاتی ذیل برای معالجه از روزه استفاده نموده است:

الف: در مورد اضطرابات مزمن امعاء هنگامی که مقرون با تخمیر مواد زلالیه و مواد نشائسته یی باشد. در ایــن موقـع روزه، مخصوصاً از جهت نیاشامیدن آب میان دو خوراک و ایجاد فاصله طولانی نوبت های غذا، علاج قطعی است و این خصوصیت در مورد ماه مبارک رمضان صدق کامل دارد.

ب: هنگام زیاد شدن وزن که به اثر پر خوری و تقلیل حرکت بــوجود می آید، روزه بـــا رعایت اعتدال در غذا، افطار و اکتفاء به آب هنگام سحر نسبت به هر معالجه مفید تر و مؤثر تر است.

ج: جلوگیری از مـــــرض شکر.

د: جـــلوگیری از فشار خـــون.

هـ: جلوگیری از ا لتهاب حاد و مزمن کلیه ها که مقرون با ترشح و تورم باشد.

و: جلوگیری از امراض قلب که توام با تورم باشد.

ز: جلــوگیری از التهاب ها مزمن مفاصل، بخصوص که توام با امراض چاقی باشد که اغلباً در بین زنان در سنین چهل سالگی بوجود می آید. تجارب نشان داده است که با گرفتن روزه درجات این مرض نسبت به سایر معالجه های برقی، خونی و استعمال دواها، و استعمال تخنیک های پیشرفته طب جدید، در وجود انسان تقلیل و تخفیف می یابد. ۱۲- داکتر کارلـــو میگوید: چون تعداد امــراض بیشتر گـــردیده است مجبور هستم همه انسان هـا (اعـم از فقیر و غنی) را از تداوی و معالجه که آنرا پیامبر اسلام در جزیرة العرب تشریع نموده و بنام روزه آنرا مسمی ساخته است، با خبر سازم.

معـــالجه امـــــراض چشم:

13- داکتر آندر پاسک معتقد است: در صورتیکه انسان، پرابلم ها و ناراحتیهای وخیم در چشم از جمله ورم ها، ورم شبکیه، ورم بافت ملتحمه، آب مروارید و آب سبز در چشم مبتلا باشد. حتما باید روزه گیرد. ۱۴- داکتر «آلن مویل» میگوید: روزه دارای چهار فایده اساسی است: ۱- مانع تجمع مواد سمی در

بدن انسان میگردد. ۲– روزه باعث میگردد که جهاز هاضمه بدن استراحت نسبی یابد. ۳– به وسیله روزه بدن انرژی خود را صرف دفع سموم در بدن مینماید. ۴– نیروی حیاتی در بدن انسان تحریک یافته و موجب تقلیل مواد فاضله در بدن میگردد.

فــوایـــد طبی روزه:

اگر نظریات اطباء را در مورد فوایدی روزه بصورت کل جمع بندی نماییم، فواید روزه را از ناحیه طبی بطور ذیل میتوان چنین خلاصه و فورمولبندی نمود: ۱– جلوگیری از اختلال و مزمن شدن روده ها و بخصوص در هنگامی کـــه فرمانتاسیون و تخمیرات معده و روده، مریض را دچار درد های شدید می سازد. ۲– جلوگیری از چاقی که معمولا ناشی از پر خوری میشود. ۳– جلوگیری از فشار خون. ۴– جلوگیری از امراض شکر و قند. ۵ – تداوی و معالجه امـــراض چشم (از جمله ورم هـــا، ورم شبکیه، ورم بافت ملتحمه، آب مروارید و آب سبز در چشم) ۶– جلو گیری از امراض قلب که توام با تورم باشد. ۷– جلوگیری از التهاب های مزمن مفاصل، بخصوص که توام با امراض چاقی باشد. ۸– تداوی اکثر امراض حاد و مزمن. ۹– تداوی امراض جهاز هاضمه، کلیه، کبد (کیسه صفرا) ۱۰– معالجه و تـــــداوی امـــراض سوء هـــاضمه، مـرض مخصوص کبد (کیسه صفرا) کـــه موجب «یر قان» (زردی) میگردد.

۱۱– پاکی نفس و تقلیل جرایم.

بر اساس تحقیقات بعمل آمده علما بدین باور اند که: امار جـــرایم، قتل و قتال و نزاع ها در ماه مبارک رمضان در کشور های اسلامی به قوس نزولی خود میرسد. فضیلت ماه مبارک رمضان از ابو هریرة τ روایت است که پیامبر ص فرمود: «من صام رمضان إيماناً واحتساباً غفرله ما تقدم من ذنبه» (کسی که از روی ایمان و امید کسب اجر و پاداش، ماه رمضان را روزه بگیرد گناهان (صغیره) گذشته او بخشوده می شود).

ماه مبارک رمضان دارای فضایلی است که به برخی آن اشاره می‌شود

اول: خود ماه مبارک رمضان ماه رمضان ماهی است، که روزه گرفتن در این ماه بر مسلمانان فرض گردیده است.

دوم: موجودیت لیلة القدر در این ماه که برکت و خیر این شب، بهتر و بیشتر از هزار ماه است.

سوم: نزول صحف وکتب آسمانی: مطابق به روایات دینی، صحف ابراهیم در اوایل ماه مبارک رمضان، تورات در ششم ماه رمضان، انجیل در سیزدهم ماه رمضان، زبور داود υ در هژدهم ماه رمضان و قرآن عظیم الشان در ۲۳ ماه رمضان بطور مجموعی به بیت المعمور وبعدا در بیست و سه سال بر پیامبر اسلام حضرت محمد ص نازل یافته است.

چهارم: مطابق به روایات دینی و شواهد تاریخی: اولین فیصله میان حق و باطل (غزوه بدر) هم در ماه مبارک رمضان صورت گرفته است. و قرآن عظیم الشان این غزوه را بنام «یوم الفرقان» مسمی نموده است. همچنان مطابق به برخی از روایات تاریخی: میگویندکه فتح مکه هم در ماه مبارک رمضان صورت پذیرفته است.

حفظ و صیانت ماه رمضان:

در ماه مبارک رمضان دو نوع حفظ و دو صیانت در برابر انسان بوجود می آید: -۱ حفظ انسان از وسوسه های شیطان -۲ حفظ انسان از گرفتاری های عذاب الهی

خوشحالی‌های ماه مبارک رمضان:

روزه دار در ماه رمضان دارایی دو خوشحالی در یک روز می‌باشد: 1- وقتیکه روزه دار روزه خویش را افطار میکند. 2- دومین خوشحالی ملاقات با ذات پرورد گار در روزه قیامت است. در حدیث شریف آمده است: «کسیکه با ایمان و احتساب (نیت کسب ثواب) روزه گیرد، تمام گناهان را که قبلاً مرتکب گردیده باشد، بخشیده میشود» (روای حدیث بخاری ومسلم).

کلــمـــــه رمـضان:

رمضان ماهی است که بشوید، هم بسوزد. بشوید به آب توبه دل های مجرمان را، بسوزد به آتشی گرسنگی تن ها بندگان را، رمضان در لغت از (رمضا) به معنای شدت حرارت و یا به معنای سنگ گرم و داغی گرفته شده است و ایـــن بدین معنای که اگر این سنگ داغ را به هر چه بگذارند آنرا بسوزند. و یــــا هم رمضان از «رمض» گرفته شده است که به معنای باران است که بر هر چه برسد، آن را بشوید. واقعا این کلمه از دقت و لطافت خــاصی برخـــوردار است، چون در این ماه گناهان انسان بخشیده مـی شود، بناء بر مسلمانان است تا به ضمیمه مـــاه رمضان همیشه کلمه مبارک را اضافـــه نماید، و همیشه آنرا بنام «ماه مبارک رمضان» یاد نمایند. پیامبر اکرم ص می فر ماید: «إنما سمی الرمضان لأنه یرمض الذنوب: ماه رمضان به این نام مسمی شده بخاطر آنکه گناهان را می سوزاند». پیغمبر ص در جای دیگری میفرماید: «ماه رمضان ماه است که آن گناهان مؤمنان پاک و شسته میشود و خداوند Ψ ایشان را می بخشد». ماه رمضان از جمله یکی از ماه های است که نامش در قرآن ذکر یافته است. این ماه در روایات و فرهنگ اسلامی بخشی از برنامه ریزی الهی برای تربیت بشری تلقی می شود، که از بر کت آن هر سال تحولی فکری، و فرهنگی در جامعه اسلامی پدید می آید. همچنان در روایات اسلامی، ماه مبارک رمضان، ماه خدا و میهمانی امت پیامبر اکرم ص خوانده شده است و خداوند متعال در این ماه در نهایت کرامت و مهربانی پذیرایی می کند؛ پیامبر اسلام می فر ماید: «ماه رجب ماه خدا، ماه شعبان ماه من و ماه رمضان ماه امت من است، هر کس که در این ماه روزه بگیرد بر خدا ست که گناها ن شان را ببخشد».

معنای لــــــغـــــــوی روزه:

روزه یا «صوم» یا «صیام» به معنای باز داشتن و خودداری کردن از چیزی را گویند. و در اصطلاح شریعت منظور از صوم آنست که شخص از صبح صادق طلوع فجر دوم تا غروب آفتاب خود را از مفطرات یعنی آنچه مورد اشتهای شکم و فرج است به نیت مخصوص نگاه کند.

حکمت و فلسفه فرضیت روزه:

حکمت و فلسفه فرضیت روزه بالای مسلمانان برای تقویت روح مسلمانان برای مقاومت با تملایات و هوس های جسم است. زیرا روزه قدرت هوس های بدن را تقلیل میدهد و انسان را از بسیاری تمایلات نفسانی که لایق مقام انسان نیست باز میدارد. و بدین ترتیب روزه روح انسان را تقویت میکند.

حـکم فـــرضیت روزه:

بر اساس حکـم الهی: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ١٨٣﴾ (البقرة: ۱۸۳).

«ای مؤمنان، روزه بر شما مقرر شده است، چنان که بر پیشینیانتان مقرر شده بود، باشد که تقوی پیشه کنید». و هم حـــــــدیث مبارک: «بنى الإسلام على خمس شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة والحج وصوم رمضان» «اسلام بر پنچ چیزی بنا گردیده است، اقرار بر اینکه لائق پرستش و عبادت هیچکس بجز ذات الله تبارک و تعالی نیست و حضرت محمد ص فرستاده خداوند Ψ است، برپا کردن نماز، دادن زکات، و حج بیت الله شریف و روزه ماه مبارک رمضان» (صحیح مسلم: ۴۵/۱-۲۰-۱۶)،صحیح امام بخاری: ۴۹/۱ / ۸). همچنان اجماع امت بر اینست که روزه ماه رمضان فرض و یکی از ارکان اسلام و ضروریات دین است و کسی که فرضیت آن را انکار کند کافر و مرتد است. (فقه السنة: ۳۶۶/۱).

حکـــم و حکمت فـرضیت روزه:

روزه از قدیم الزمان بین انسانها مروج بوده، اگر ادبیات و قصص مصریان قدیم، چینی ها، یونانی ها را مورد مطالعه قرار دهیم در خواهیم یافت که روزه با تفاوت های روزه فعلی مسلمانان وجود داشته در آن زمان روزه های یک روزه یک هفته ای و یا روزه که روزه داران از خوردن برخی از خـــــوراک باب هــا ممنوع بودند از جمله خوردن گوشت و یا غیره مأکولات، طوریکه مظاهر این روزه را میتوان

امروز هم در کشور های اروپایی و بــرخی از کشور های آسیایی و پیروان سایر مذاهب از جمله در مذهب کاتولیک ها و پروتستانت ها مشاهده کرد. روزه و حکم قطعی روزه برای مسلمانان بروز دوم ماه شعبان سال دوم هجرت توسط این آیه مبارکه برای مسلمانان ابلاغ گــردید. ﴿شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٖ مِّنَ ٱلۡهُدَىٰ وَٱلۡفُرۡقَانِۚ﴾ (بقره: 185). (ماه رمضان ماه ا ست که در آن قرآن نازل شده که رهنمایی مردم است و دلائل هدایت و تمیز بین حق و باطل می باشد). پروردگار با عظمت ما امر فــرمود: ﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُۖ﴾ (هر که از شما آنرا بیابد روزه این ماه را بگیرد». قرآن مجید شهادت میدهد که روزه در تمام ادیان آسمانی فرض بوده و در نظام عبادت هر امتی حیثیت بخش لازمی را داشته است ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ﴾ (بقره: ۱۸۳). (طوریکه فرض گردانیده شده بود بر کسانی که پیش از شما بودند). پیامبر اسلام میفر ماید: «اگر شخصی بدون عذر شرعی و مرض، یک روزه را ترک کند اگر تمام عمر روزه بگیرد بازهم تلافی آن را نمیتوان کرد». (روای حدیث احمد، ترمذی، ابوداود). زمانیکه حضرت محمد ص به مدینه منوره هجرت کرد، ملاحظه کرد که در آن دیار برخی از مردمان در روز عاشورا روزه میگرفتند، مسلمانان با آنحضرت ص مراجعه نموده و در مورد خواستار هدایت گردیدند، آنحضرت ص خود روزه گرفت و به پیروان خویش امر کرد تا روزه بگیرند. در صحیح بخاری از ابن عمر ب نقل شده است: «صام النبی ص عاشوراء وأمر بصیامه فلما فرض رمضان ترك» و نیز در صحیح بخاری از عایشه ل نقل شده است که: «رسول خدا به روزه روز عاشورا امر کرد تا هنگامی که روزه ماه رمضان واجب شد. آنگاه فرمود: «هر کس می خواهد روز عاشورا را روزه بگیرد و هر کسی می خواهد افطار کند». شخص حضرت محمد ص قبل از فرضیت ماه مبارک رمضان، روزه میگرفت. و به این عبادت آشنایی داشت. پیامبر اکرم محمد ص فرموده اند: «إذا دخل رمضان فتحت أبواب السماء». وفی روایة: «فتحت أبواب الجنة وغلقت

أبواب جهنم وسلسلت الشياطين» وفی روایة: «فتحت أبواب الرحمة» (چون ماه مبارک رمضان داخل شود، در های آسمان کشاده شود. در روایت دیگری آمده است که در های بهشت کشوده می شود و در های دوزخ بسته و شیاطین در زنجیر کرده می شوند. و در روایتی آمده است که در های رحمت باز می شود).

هـــــــــدف روزه:

هدف واقعی روزه متقی شدن انسان است. ﴿لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ﴾ تقو ی گوهر اخلاق است، که از محبت الهی، از ایمان بـــــه الله Ψ درک صفات رحمت، کـــرم، فضل و خـــوف خداوند Ψ بـــوجود می آید.

روزه حـقـیـقی:

روزه حقیقی روزه ای است که انسان با تمام احساس و شعور کامل به ادای آن اقدام نماید. و از تمام مکروهاتی کــــه روزه را بی روح و بی مفهوم می سازد از آن جلو گیری بعمل آرد. پیامبر اسلام میفر ماید: «وقتی که انسان روزه می گیرد لازم است که گوش ها، چشم ها، زبان، دست ها و تمام اعضای بدن خود را از کارهای نا پسند یده باز دارد».

وقت فرضیت ماه مبارک رمضان:

خداوند پاک در سوره بقره (آیات ۱۸۳ – ۱۸۵) می‌فرماید: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ١٨٣ أَيَّامٗا مَّعۡدُودَٰتٖۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٖ فَعِدَّةٞ مِّنۡ أَيَّامٍ أُخَرَۚ وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدۡيَةٞ طَعَامُ مِسۡكِينٖۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيۡرٗا فَهُوَ خَيۡرٞ لَّهُۥۚ وَأَن تَصُومُواْ خَيۡرٞ لَّكُمۡۖ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ١٨٤ شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٖ مِّنَ ٱلۡهُدَىٰ وَٱلۡفُرۡقَانِۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٖ فَعِدَّةٞ مِّنۡ أَيَّامٍ أُخَرَۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلۡيُسۡرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلۡعُسۡرَ وَلِتُكۡمِلُواْ ٱلۡعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُواْ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمۡ وَلَعَلَّكُمۡ

تَشۡكُرُونَ ﴿١٨٥﴾» «ای مـــؤ منان! روزه بر شما فر ض گردیـده چنانچه بر کسانیکه پیش از شما بـودند فرض گــردیده بود تا پرهیزکار شوید و خلعت تقوی را در بر کنید. روزه در روزه های شمرده شده و اندک بر شما فرض گردانیده شده، پس هر کدام از شما که مریض و یا در سفر باشد برایش رواست که روزه را بخورد و قضای آنرا در روز هـای دیگر بیاورد و بر کسانیکه به مشقت زیاد از عهده آن مـــی‌برآیند فدیه است به اندازه خوراک یک روزه یک مسکین، و هرکس بـه خوشی و رضای خود در فدیه افزودی به عمل آرد و بیش از یک نفر مسکین را سیر سازد برایش بهتر است. روزه گرفتن تان برای شما بهتر است اگر میدانید. ماه رمضان ماهیست که در آن قرآن نازل شده که برای مردم وسیله هدایت و دلایل روشن از رهنمایی و وسیله امتیاز حق از باطل است. پس هرکس حاضر آن ماه باشد و آنرا در یابد آنرا بگیرد و هرکس مریض و یا در سفر باشد برایش رواست که آنرا نگیرد و قضای آنرا در روزهای دیگری بیاورد و شماره روزهای فوت شده را تکمیل کند. خداوند خواهان آسانی و سهولت بر شماست و اراده عسرت و دشواری بر شما را ندارد، و بر اینکه شما، شمار آنرا تکمیل کنید و برای اینکه خدای خود را به بزرگی یاد کنید شما را رهنمونی کرده و باشد که شما با سپاس و شکر گزار و منت بار خدای خود باشید». روزه وقت فرض میگردد زمانیکه تاکید به رویت هلال ماه مبارک رمضان صورت بپذیرد. بدین اساس دین اسلام بر مسلمانان واجب گردانیده است تا به تاریخ (۲۹ شعبان) برای دیدن هلال ماه رمضان اهتمام بخرچ دهد. ۱- رویت ماه مبارک رمضان باید توسط دو نفرمسلمان (خواه مرد باشد یا زن) عا قل، بالغ و عادل تصدیق گردد. ۲- اگر رویت ماه مبارک توسط عده زیادی از مردم تصدیق گردد، در این صورت شرط عادل بودن از بین میرود. ۳- در صورتیکه آسمان ابر آلود باشد بناء با تکمیل ۳۰ روز از ماه شعبان فرضیت روزه حتمی میگردد. زمانیکه رویت ماه مبارک رمضان بعمل آمد بر مسلمانا ن لازم است تا خود روزه گیرند و خبر آنرا بین همه مسلمانان پخش نمایند. اگر رویت ماه مبارک رمضان در یکی از کشور ها صورت گیرد بر سایر مسلمانان است که به مجرد وصـول خبر، روزه بگیرند. پیامبر اسلام حضرت محمد مصطفی ص فرموده است:

«صُومُوا لرؤيته و أَفطِرُوا لرويته، فإن غمی علیکم الشهر فعدوا ثلاثين» «هلال را دیده روزه گیرید و هلال را دیده روزه را پایان دهید و اگر در (۲۹) شعبان هلال دیده نشد پس حساب شعبان را (۳۰) پوره نمائید». (بخاری: ۱۹۰۹/۱۱۹/۴).

دعای دیدن مـــــاه:

پیامبر ص وقتی ماه نو را مشاهده میکردند، چنین دعا میخواندند. «اللَّهُمَّ أَهِلَّهُ عَلَيْنَا بِالأَمْنِ وَالإِيمَانِ وَالسَّلاَمَةِ وَالإِسْلاَمِ، رَبِّى وَرَبُّكَ اللّـَهُ، هِلالُ خَيْرٍ وَرُشْدٍ». «خدایا! طلوع مهتاب را بر ما همراه آرامش و ایمان، سلامتی و اسلام بگردان. ای مهتاب! خدای من و خدای تو الله واحد است». آرزومندم این مهتاب هدایت و خیر باشد.

اقســــــام روزه:

1- فــــــرض: روزه فرض در تمام سال فقط روزه گرفتن ماه مبارک رمضان بر مسلمانان فرض است.

2- واجـــب: روزه‌ای است کـه نذر شده باشد و روزه کفاره واجب است. اگر شخصی روزه‌ای روز معیینی را نذر کرده باشد، روزه گرفتن همان روز ضرور میباشد. اما اگر روزه را معین نکرده بود هر وقت که بخواهد میتواند روزه بگیرد. اما تاخیرآن بدون دلیل لازم نیست.

3- سنــــــت: روزه های است که پیامبر اسلام گرفته باشد و مسلمانان را به گرفتن آن تر غیب نموده باشد. از جمله: روزه، روز نهم و دهم محرم بطور مسلسل. روزه، یوم عرفه یعنی نهم ذو الحجة الحرام. روزه، ایام بیض: یعنی روزه گرفتن در روزهای (۱۳، ۱۴، و ۱۵) هر ماه.

4- نـــفـــــل: روزه نفلی، روزه غیر از روزه های فرض، واجب و مسنون، را روزه نفلی میگویند که روزه گرفتن در آن مستحب است از جمله: (شش روز روزه گرفتن در ماه شوال المکرم، روزه گرفتن روز های دوشنبه و پنچشنبه، روزه گرفتن هشت روز در دهه اول ذو الحجة).

۱- شش روز شوال:

از ابو ایوب انصاری τ روایت است که: پیامبر ص فرمود: «من صام رمضان ثم أتبعه ستاً من شوال كان كصيام الد هر» «کسی که ماه رمضان و بدنبال آن شش روزه از ماه شوال را روزه بگیرد مانند اینست که یک سال کامل را روزه گرفته باشد». (صحیح سنن ابو داود: ۲۱۲۵، صحیح مسلم: ۲/ ۱۱۶۴/۸۲۲، سنن الترمذی: ۷۵۶/۱۲۹/۲، سنن ابن ماجه: ۱/ ۵۴۷/ ۱۷۱۶).

۲ و ۳. روز عرفه برای غیر حاجی و روز عاشورا و روز قبل از آن:

از ابو قتادة روایت است: سئل رسول الله ص عن صوم يوم عرفة؟ فقال: «يكفر السنة الماضية والباقية»، وسئل عن صوم يوم عاشوراء، فقال: «يكفر السنة الماضية» «از پیامبر ص در باره روزه روز عرفه سؤال شد فـرمود: گناهان سال گذشته و سال جاری را از بین می برد، و در باره روزه روز عاشورا از او سؤال شد فرمود: گناهان سال گذشته را از بین می برد». (صحیح مسلم: ۲/ ۱۱۶۲/۸۱۸).

از ام الفضل بنت حارث روایت است: «أَنَّ نَاسًا اخْتَلَفُوا عِنْدَهَا يَوْمَ عَرَفَةَ فِي صَوْمِ النَّبِيِّ ص فَقَالَ بَعْضُهُمْ: هُوَ صَائِمٌ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَيْسَ بِصَائِمٍ. فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ بِقَدَحِ لَبَنٍ وَهْوَ وَاقِفٌ عَلَى بَعِيرِهِ فَشَرِبَهُ» «مردم در روز عرفه در باره روزه بودن پیامبر ص نزد من بحث و جدال کردند. بعضی از آنها گفتند: او روزه است و بعضی دیگر گفتند: روزه نیست. من ظرفی از شیر را برایش فرستادم، ایشان در حالی که روی شترش در عرفه ایستاد بود آن را نوشید». (صحیح امام بخاری، فتح الباری: ۴/ ۱۹۸۸/۲۳۶، صحیح مسلم: ۱۱۲۳/۷۹۱/۲، سنن ابود داود، ابن المعبود: ۷/ ۲۴۲۴/۱۰۶). از ابو غطفان بن طریف مری روایت است: از ابن عباس ب شنیدم که می گفت: «حين صام رسول الله ص يوم عاشوراء وأمر بصيامه، فقال: يا رسول الله! إنه يوم تعظمه اليهود والنصارى فقال رسول الله ص: فإذا كان العام المقبل إن شاء الله صمنا اليوم التاسع. فقال: فلم يأت العام المقبل، حتى توفي رسول الله ص» «وقتی پیامبر ص روز عاشورا را روزه گرفت و به روزه گرفتن آن دستور داد، مردم گفتند: ای رسول خدا عاشورا روزی است که یهود و نصاری آن را بزرگ می دارند. پیامبر ص فرمود: سال بعد انشاء الله روز نهم را هم روزه می گیریم. ابن عباس ب گفت: قبل از آنکه روز نهم سال بعد بیاید پیامبر ص فوت کرد». (صحیح سنن ابو داود: ۲۱۳۶)، صحیح مسلم: ۱۱۳۴/۷۹۷/۲).

-٤ گرفتن روزه در مـــــاه محـــرم:

از ابو هريره τ روايت است كه پيامبر ص فرمود: «أفضل الصيام بعد الرمضان شهر الله المحرم، أفضل الصلاة بعد الفريضة صلاة الليل» «بهترين روزه بعد از ماه رمضان روزه ماه محرم و بهترين نماز بعد از نماز هاى فرض نماز شب است».

٥- اكثر روز هاى ماه شعبان:

از عايشه ل روايت است: «ما رأيت رسول الله ص استكمل صيام شهر قط إلا شهر رمضان، وما رأيته فى شهر أكثر منه صياماً فى شعبان» «پيامبر ص را نديدم كه ماهى را كامل روزه بگيرد، مگر ماه رمضان و او را نديدم كه در هيچ يک از ما ه ها به اندازه ماه شعبان روزه بگيرد». (صحيح امام مسلم: ۴/ ۱۹۶۹/۲۱۳)، صحيح امام مسلم: ۸۱۰/۱۱۵۶/ ۱۷۵)، سنن ابو داد: ۷/ ۹۹/ ۲۴۱۷).

-٦ روز هاى دوشنبه و پنجشنبه:

از اسامه بن زيد روايت است: «إن نبي الله ص كان يصوم يو الإثنين والخميس، وسئل عن ذلك فقال: إن أعمال العباد تعرض يوم الإثنين والخميس» «پيامبر ص روز دوشنبه و پنج شنبه را روزه مى‌گرفت. در باره از او سؤال شد، فرمود: اعمال بندگان در اين دو روز (پيش خدا) عرضه ميشود». (صحيح سنن ابو داود: ۲۱۲۸). پيغمبر اسلام در سفر و حضر در روز هاى بيض (۱۳، ۱۴، ۱۵، هر ماه) افطارنميگرد. (نسائى، ترمذى). قابل تذكر است روزه ثوابى را هر زمانيكه از ادامه آن خسته شديد ميتوانيد آنرا افطار نمايد.

روزه‌هــــــاى ممنوعــــــه:

در ايام ذيل گرفتن روزه ممنوع مى باشد:

۱- گرفتن روزه درايام شک يعنى اينكه ساير مسلمين روز دار نباشند ولى به زعم خويش روزه بگيرد. يـــوم شک: (يوم شک يا روز شک)، روز ۳۰ ماه شعبان را گويند كه در شامگاه روز ۲۹ شعبان، مهتاب ديده نشود و به طور قطعى هم معلوم نباشد كه فردا ۳۰ شعبان است يا اول رمضان. در اين روز، روزه گرفتن مكروه تحريمى است. (حضرت عمار بن ياسر τ از پيامبر اكرم ص روايت نموده اند كه:

«من صام اليوم الذى شك فيه فقد عصى أبا القاسم» «کسی که یوم شک را روزه بگیرد با پیامبر ص مخالفت کرده است». (سنن الترمذی: ۲/ ۶۸۱/۹۷)، سنن ابو داود: ۶/ ۲۳۱۷/۴۵۷)، (روز عیدین عید فطر و عید اضحی، یـــازدهم، دوزادهم، سیزد هم ذوالحجة). ۲- گرفتن روزه در روز عیدین (عید فطر وعید الأضحی) ۳- گرفتن روزه در دوره حیض و نفاس. ۴- همچنان حضرت محمد ص روزه بدون افطار و سحر را منع نموده است.

حکم روزه نفلی برای زن شوهر دار:

زن نمیتواند بدون اجازه شوهرش در صورتیکه شوهرش مقیم باشد، روزه ثوابی بگیرد. از ابو هر یره τ روایت شده که پیامبر اسلام فرمود: «ولا تصم المرأة يــوماً واحداً، وزوجها شاهـد إلا بإذنه، إلا رمضان» «روزه نگیرد زن حتی یک روز در حالیکه شوهرش باشد مگر به اجازه او غیر از رمضان» (احمد، بخاری، مسلم). این حـدیث شریف بصورت آشکار زن را از روزه گـــــرفتن روزه نفلی در حالیکه شوهرش حاضر باشد منع می کند زیرا ممکن است باعث تلف حق او گردد ولی در روزه رمضان چون فرض است اجـازه گرفتن از شوهر لازم نمی باشد.

روزه مـــــکر وه:

روزه است کـــه انسان تنها روز شنبه و یا یکشنبه را روزه بگیرد و یـا فقط روز عاشورا را روزه بگیرد. و یـــا روزه گرفتن زن بدون اجـــازه شوهر، و یا روزه گرفتن بدون افطار (کـه بنام روزه وصال) یاد میگردد. و غیره از این قبیل روزه را در شریعت اسلام بنام روزه مکروه مسمی نموده اند.

روزه حـــــــرام:

در روز های ذیل سال گرفتن روزه حرام میباشد.

۱- در روز عید رمضان و قربان، از ابو عبید مولای ابن أزهر روایت است: در روز عید با عمر بن خطاب τ بودم گفت: پیامبر ص از روزه گرفتن در این دو روز نهی فرموده است، اولین روز بعد از ماه رمضان (عید فطر) و روزی که از قربانی هایتان می خورید (عید قربان). (صحیح امام بخاری: ۴/ ۱۹۹۰/۲۳۸، صحیح امام مسلم: ۲/ ۱۱۳۷/۷۹۹)

-۲ ایـــــام تشریـــــق، از ابو مره مولای أم هانی روایت است: با عبد الله بن عمرو نزد پدرش عمرو بن عاص رفتیم، غذایی جلو ما گذاشت و گفت: «بخورید، (عبدالله) گفت: من روزه هستم، عمرو گفت: بخورید، اینها روز هایی است که پیامبر ص به ما امر می کرد که روزه نگیریم و از روزه گرفتن ما را نهی می کرد. امام مالک گفته است: منظور از این روزها ایام التشریق است».

۳ - روزه گرفتن جمعه به تنهایی: از ابو هریره τ روایت است: «هیچ کدام از شما روز جمعه روزه نگیرد مگر اینکه روز قبل یا بعد از آن نیز روزه بگیرد». (صحیح امام بخاری: ۴/ ۱۹۸۵/۲۳۲، صحیح امام مسلم: ۲/ ۱۱۴۴/۸۰۱، سنن ابو داود: ۷/ ۲۴۰۳/۶۴).

-۴ روزه گرفتن شنبه به تنهایی: در حدیث عبدالله بن بسر سلمی از خواهرش صماء روایت است که پیامبر ص فرمود: «روزه شنبه را به تنهایی روزه نگیرید مگر روزه های که بر شما فرض باشد، و اگر بجز پوست انگور یا شاخه درخت چیز دیگری نیافتید آن را بجوید تا آن روز روزه نباشید». (سنن ابو داود: ۷ /۲۴۰۴/۶۶، سنن الترمذی: ۷۴۱/۱۲۳/۲).

-۵ نیمه دوم شعبان برای کسی که به روزه گرفتن آن عادت ندارد: از ابو هریره τ روایت است که پیامبر ص فرمود: «هیچ کدام از شما یک یا دو روز قبل از رمضان روزه نگیرد مگر اینکه به روزه گرفتن در آن روز عادت داشته باشد که در این صورت می تواند آن روز را روزه بگیرد». (صحیح امام بخاری: ۱۹۱۴/۱۲۷/۴، صحیح امام مسلم: ۲/ ۱۰۸۲/۷۶۲).

روزه بـــر کی فـــــرض است؟:

اجماع علماء بر اینست که روزه (ماه رمضان) بر هر شخص مسلمان، عاقل، بالغ، سالم و مقیم فرض است البته زن باید از حیض و نفاس پاک باشد. (فقه السنة: ۵۰۶/۱ ط الریان).

مـــفهــوم شـرط بلـو غ:

شرط بلوغ بدین معنی است که مسلمان که بر سن بلوغ رسیده باشند و توانمندی گرفتن روزه را داشته باشند. روزه بالای آنان فرض میگردد. این بدین معنی است کسانیکه بـــه سن بلوغ نرسیده اند گرفتن روزه بالای آنان فرض نمی باشد. پیامبر ص فرموده است: «رفع القلم عن ثلاثة: عن المجنون حتى يفيق، وعن النائم حتى يستيقظ، وعن الصبي حتى يحتلم» «تکلیف از سه دسته برداشته شده است: از دیوانه تا هوشیار شود و از به خواب رفته تا بیدار شود و از کودک تا بالغ شود». (صحیح جامع صغیر: ۳۵۱۴، سنن الترمذی: ۲/ ۶۹۳/۱۰۲).

مفهوم شرط قـــادر بـــــودن:

شر ط قـــــادر بودن به این معنی است که یک نفر مسلمان توان گرفتن روزه را داشته باشد بالای آنان گرفتن روزه فرض میگردد، ولــــــی مریضان که توان گرفتن روزه را ندارد و با گرفتن روزه وضعیت صحی آنان برهم میخورد و دوکتوران برای آنان گفته باشند در صورتیکه روزه بگیرند به وضعیت جسمانی شان ضرر میرسد در این صورت گرفتن روزه بر آنان فرض نبوده. هر زمانیکه از مریضی بهبود یابند و عذر موجود مرفوع گردد به قضاء آن مبادرت ورزند.

امـــــراض:

امراض که خوردن روزه را به توصیه داکتر معالج متدین جواز دانسته عبارتند از: (امراض سل، امراض صدری، امراض معدی، امراض روانی، که انسان به گرفتن روزه از حالت نورمال خارج میگردد. وغیره امراض خطرناک و مضر ...) اگر شخصی فقط بــه اساس وهم و خیال خود که گویا روزه او را مریض می سازد و یا مریضی او را افزایش میدهد، در حالیکه آن را تجربه هم نکرده و نه دکتور متخصص برایش مشوره داده، روزه نگیرد گنهگار بوده و باید کفاره آنرا هم بپردازد.

شیخـــوخت و یـا کبر سن:

شیخوخت و یا کبر سن بدین معنی است، آنعده از مسلمانانیکه توانمندی گـــرفتن روزه را از دست داده باشند. به اساس این حکم الهی ﴿وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدۡيَةٞ طَعَامُ مِسۡكِينٖ﴾ (بقره: 184). پیران کهن سال و زنانی که نتوانند

روزه گیرند پس باید فدیه بدهند. همچنان این حکم شامل حال آنعده از کسانی میگردد که به امراض مزمن که علاج دو باره آن غیر ممکن باشد. برآنان گرفتن روزه فرض نیست در بدل آن میتوانند فدیه دهند که سیر کردن هر روزه یک نفر مسکین است.

مجـــــاهـــــــد:

مجاهد که مصروف جهاد اعلای کلمة الله و دفاع از مقدسات وطن باشد، گرفتن روزه بالای آن فرض نیست. میتواند بعد از اینکه امور مجاهدت اش به پایان رسید به گرفتن روزه اقدام نماید.

مسافــــــــــر:

بـرای مسافر بـــر اساس حکم آیه متبرکه ﴿وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٖ فَعِدَّةٞ مِّنۡ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ (بقره: 185). «کسانیکه از شما مریض و یا در سفر باشد، شمار روز های دیگر آنرا بگیرد». (جواز دارد که روزه را افطار نماید). علماء حدود مسافتی که سفر بشمار میآید را 4 بُرد بر آورد نموده اند. هر بُرد عربی برابر است با (22.176) کیلومتر، در نتیجه مسافتی که احکام سفر به آن تعلق میگیرد برابر است با 4 برابر این مقدار یعنی (88.704) کیلومتر (برای معلومات مزید مراجعه شود به کتاب «الفقه الإسلامی وأدلته» 1/ 74- 75). علماء برای تأیید نظریات خویش بر روایات ذیل اسلامی استناد نموده اند:

۱- از پیامبر ص به سند ضعیف روایت شده است که گفت: «يا أهل مكة لا تقصروا في أدنى من أربعة برد من مكة إلى عسفان» (روایت طبرانی در المعجم الکبیر

2/ 1116، و دار قطنی 1/ 387، و بیهقی 3/ 13)، یعنی: «ای اهل مکه، از مسافت کمتر از 4 بُرد ما بین مکه و عسفان (نمازها را) قصر نکنید».

۲- از ابن عباسب سؤال شد که آیا تا رفتن به عرفه نمازها را قصر کنیم؟ گفت: نه، ولی تا عسفان و جدۀ و طائف (میشود نماز را قصر کرد). (التلخیص الحبیر 46/2). ۳- ابن عمر و ابن عباس ψ هنگام سفر در مسافت 4 بُرد به بالا (یعنی بیشتر

از (88.704) کیلومتر) نمازها را دو رکعت میخواندند و روزه را نمیگرفتند. ابن عمر هنگام رفتن به «ذات النصب» نماز را قصر کرد، و بین این مکان تا مدینه 4 بُرد مسافت بود. (فتح الباری 2/ 566). در ضمن سفر باید سفر مباح باشد تا احکام سفر بر او تعلق گیرد. در نتیجه کسی که مسافت بیشتر از (88.704) کیلومتر را طی کند احکام سفر به او تعلق میگیرد و میتواند روزه را بشکند و نمازها را قصر و جمع کند، ولی همانطور که بیان شد باید سفرش مباح باشد، ولی اگر مسافت طی شده کمتر از (88.704) کیلومتر باشد، احکام سفر به او تعلق نمیگیرد، و نمیتواند که روزه را بشکند و یا نمازها را قصر و جمع کند. و نا گفته نماند که مسئله فوق الذکر یکی از آراء علماء در مورد مسافت قصر و جمع میباشد، و نظریه های دیگری نیز وجود دارد و علماء نزدیک به 20 قول را در مورد مسافت قصر بیان کرده اند. که نسبت طوالت کلام از ذکر آن جلوگیری مینمایم. (ولــی قابل تذکر است به مجرد که مسافر به حالت مقیم آید به گرفتن روزه آغاز و ایام قضاء شده را قضائی بیاورند).

حـــمـــــــل:

زنان که حامله اند و میدانند که به گرفتن روزه برای حمل و خود آن ضرر میرسد مکلف به گرفتن روزه نیستند.

ارضـــــــاع:

اگر زن شیرده گمان غالب کند که در صورت روزه گرفتن ضرر شدید به طفل وی خواهد رسید اجازه دارد روزه نگیرد. صرف قضای روزه بر آنها فرض است. از انس بن مالک کعبی τ روایت شده که رسول الله ص فرموده است: «إن الله عزوجل وضع عن المسافر الصوم وشطر الصلاة وعن الحبلى والمرضع الصوم» «خداوند عزوجل برداشته از مسافر روزه و نصف نماز را و از زن حـــاملـــه و شیرده روزه را» (احمد، ابو داود، ابن ماجه، تر مذی). امام ابو حنیفه / میفر ماید: اگر زنی حامله یا شیرده از روزه گرفتن بترسد جایز است افطار کند فرق نمی کند که خوف او بر خودش و طفل اش و یا تنها بر خودش و یا تنها بر طفلش باشد، و در صورت که قدرت یافت صرف بر او قضاء لازم است نه فدیه، همچنان پیهم روزه گرفتن در ایامی که قضا می کند بر او لازم نمی باشد. این حکم برای زنی که فرزند

خود را شیر میدهد و زنی که برای شیر دادن اجیر شده فرقی ندارد زیرا اگر مـادر طفل باشد شیر دادن به اساس دیانت بر او واجب است، و اگر اجیر باشد شیر دادن به اساس عقد بر او واجب شده است.

حـــــائض و نفـــــاس:

زنانیکه به دوره حیض و نفاس باشند جواز ندارد که روزه دار گردند. اگر زن حائض و زنی که در نفاس است روزه بگیرند، روزه آنها صحیح نیست؛ چون یکی از شروط صحت روزه، پاکی از حیض و نفاس است و بر آنها قضا واجب است. در حدیث از بی بی عایشه ل روایت است: «كنا نحيض على عهد رسول الله ص فنؤمر بقضاء الصوم ولا نؤمر بقضاء الصلاة» «ما در زمان پیامبر ص به حیض می افتادیم، به ما دستور داده می شد که تنها روزه را قضا کنیم نه نماز را». (صحیح سنن الترمذی: ۶۳۰، صحیح مسلم: ۱/ ۳۳۵/۲۶۵، سنن ابو داود: ۲۶۰/۴۴۴/۱ و ۲۵۹). زن هر زمانیکه از دوره خلاص شدند بــه تجدید نیت به گرفتن روزه اقدام نمایند. زنان حائضه و نفساء روزه فوت شده شانرا بعد از رمضان قضاء می‌آورند. (اگر دوره نسائی اش قبل از فجر صورت گیرد میتواند اول نیت و بعداً به گرفتن روزه اقدام نماید و اگر دوره نسائی آن بعد از فجر صورت گیرد در صورتیکه خواسته باشد میتواند در همان روز از خوردن و نوشیدن اباء ورزد. ولی روزه آن درست نبوده باید به قضاء آن مبادرت نماید). قابل تذکر است آنعده از زنانیکه مریض به جریان دم متداوم مبتلاء اند (خارج از ایام حیض و نفاس) میتوانند روزه بگیرند. و حتی نماز پنج گانه را بشرط آنکه برای هر نماز وضو جداگانه نماید، اداء نماید. اگر زن فقط یک لحظه قبل از شام حیض یا نفاس ببیند روزه اش باطل گردیده و باید آنرا قطع کند. اگر خون حیض یا نفاس برای لحظه یی هم قطع شود برای روزه نیت کند هر چند غسل را کمی به تأخیر اندازد.

تبصره: باید دانست اگر روزه انسان فاسد شود باید از خوردن، نوشیدن و سایر شکننده های روزه به جهت احترام رمضان خود داری کند اما این حکم برای حائض و نفساء تطبیق نمیشود بلکه بر وی لازم است که خوردن و نوشیدن خود را از چشم مردم پنهان نماید.

شدت گـرسنگی و تشنگی:

اگر روزه دار از شدت گر سنگی بـــه خطر زندگی یـــا خطر فتور در عقل باشد میتواند روزه نگیرد.

تـــرس از هـلاکت:

اگر به علت محنت و مشقت احتمال مردن، یا ظالمی بر کسی جبر کند که اگر روزه گرفتی ترا خواهم کشت یا به سختی ترا لت و کوب خواهم کرد و یا یکی از اعضای بدن ترا قطع خواهم کرد، اجازه است که روزه نگیرد.

بـــی هـــوشی:

اگر بیهوشی بر کسی طاری گردد و چند روز دوام کند. در این صورت قضای روز های که مانده واجب است.

جنـــــــون:

اگر جنون بر کسی طاری گشت و از آن هیچ وقت بهبود نمی یابد از گرفتن روزه معاف است، قضا و فدیه واجب نمی باشد ولی اگر بهبود یافت، قضا بر وی واجب است.

تبصره: اگر بیمار و مسافر با گرفتن روزه دچار مشقت نشوند، روزه گرفتن بهتر است و اگر دچار مشقت شوند بهتر آن است که روزه نگیرند. در حدیث شریف از ابو سعید خدری τ روایت است: با پیامبرص در ماه رمضان به جنگ با کفار رفتیم بعضی از ما روزه بودند و بعضی دیگر روزه نبودند بدون اینکه از همدیگر ایراد بگیرند و معتقد بودند کسی که توانایی روزه دارد اگر روزه بگیرد بهتر است و کسی که توانایی روزه را ندارد بهتر آن است که روزه نگیرد». (مسلم: ۲/ ۶۹/۷۸۷- ۱۱۱۶، سنن الترمذی: ۲ /108- ۷۰۸).

حالاتی کـــــه شکستن روزه در آنها جـایـــز است:

حمله ناگهانی مرض که خطر مرگ را در بر داشته باشد و یا حوادث ترافیکی توام با خطر باشد. اگر کسی ناگهان مریض شود و یا در صورتیکه روزه خود را نشکند خطر شدت بیماری او را تهدید میکند جـواز دارد روزه خود را بشکند. اگر

کسی را مار و یا گژدم گزید و ضرورت به دوا باشد میتواند روزه خود را بشکند.

شـــــــــــــروط روزه:

اول اســــلام: یکی از شرایط روزه همانا مسلمان بودن است. کسانیکه از دین اسلام بر گردند روزه آنان باطل است و در صورت رجعت دوباره به دین مبین اسلام میتوانند به قضاء روزه اقدام نماید.

دوم نـــیـــت: «إنما الأعمال بالنيات، وإنما لكل امرئٍ ما نوى» «قبول و صحت اعمال با نیات است، پذیرش و پاداش هر عمل بستگی به نیت آن دارد»

معنای نیت اراده کردن در قلب میباشد. روزه بدون نیت درست نمی باشد. روزه دار باید در شب (از آغاز غروب آفتاب الی طلوع آفتاب یا فجر) نیت روزه را بعمل آرد. محل نیت همان قلب است ضرورت نیست کــــــه به زبان مبادرت شود. نیت روزه میشود از آغاز شهر رمضان آغاز، و إلی اخیر ماه رمضان ادامه یابد. ضرورت به تجدید همه روزه آن نیست. ولی اگر روزه به اثر یکی از عذر شرعی مقطوع گردد ضرورت است که به آغاز دوباره نیت روزه نیز تجدیــد یـــابد. (نیت به هر زبان که شخص میخواهد میتواند آنرا بجا آورد. نیت تنها به الفاظی عربی شرط نیست). اگر شخصی در شب نیت میکند بگوید: «وبصوم غد نويت من شهر رمضان» «و من نیت کردم برای فردا روزه ماه رمضان را» و شخصی که در روز نیت میکند بگوید: «نـــويت وبصوم اليوم مـــن شهـر رمـضـــان» «من نیت کردم برای امروز روزه رمضان را» برای مسافر ضرور است که در رمضان نیت کدام روزه واجب را ننماید، اگر نیت روزه فرض رمضان را کند یا نیت روزه نفلی را در هر صورت درست است. کسیکه روزه قضای رمضان المبارک را میگیرد ضرور است که بطور معین نیت روزه فرض را بنماید. اگر شخصی در شب نیت روزه را فراموش کند و در روز بیادش آید، در سه نوع روزه نیت کردن تا قبل از زوال آفتاب صحیح میباشد که عبارت اند از: «روزه رمضان المبارک، روزه های نذر که روز یا تاریخ آن معین گردیده باشد، روزه نفلی». در چهار نوع روزه نیت کردن از غروب آفتاب تا طلوع صبح صادق ضرور بوده و پس از طلوع صبح صادق نیت کردن کافی نمی باشد و این روزه ها عبارت اند از: «روزه قضایی رمضان المبارک، روزه های نذر که روز و

تاریخ آن معین نشده باشد، روزه های کفاره، روزه های قضایی روزه نفلی که پس از آغاز به علتی فاسد شده باشد». اگر شخصی در شب بنابر دلیلی اراده روزه گرفتن را نداشته و در صبح هم به فکر روزه نگرفتن باشد، سپس قبل از زوال آفتاب فکر کند ترک روزه رمضان درست نیست و نیت کند روزه اش صحیح میباشد، اما صبح چیزی خورده باشد ضرورت به نیت نمی افتد.

فــــــرایـــــــض روزه:

در روزه از نمودار شدن صبح صادق تا غروب آفتاب کناره گیری کردن از سه چیز فرض است: 1- امتناع از خـــوردن، 2- امتناع از نوشیدن، 3- امتناع از لذت جنسی.

سنن و مستحبـــات روزه:

سحری کردن اگر چه به دانه خرما باشد، خوردن سحری در اخیر وقت مستحب است طوریکه چیزی وقت به صبح صادق مانده باشد. نیت روزه در شب مستحب است، عجله در افطار پس از غروب آفتاب تاخیر نکردن در افطار مستحب است. افطار با آب وخرما مستحب بوده. روزه دار باید در مـــاه مبارک رمضان از: غیبت، سخن چینی، دروغگویی، غالمغال، قهر و ظلم، امتناع بعمل آرد.

وقـــــت روزه:

وقت روزه فرضی و یا روزه شرعی، به حکم قرآن از طلوع صبح صادق آغاز و تا غروب آفتاب ادامه می یابد. چنانچه در (آیه ۱۸۷ سوره بقره) آمده است: ﴿وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلۡخَيۡطُ ٱلۡأَبۡيَضُ مِنَ ٱلۡخَيۡطِ ٱلۡأَسۡوَدِ مِنَ ٱلۡفَجۡرِۖ ثُمَّ أَتِمُّواْ ٱلصِّيَامَ إِلَى ٱلَّيۡلِ﴾ «تا آن وقت بخورید و بنوشید که خط سفید از خط سیاه خوب نمایان و آشکار شود و باز روزه را تا اول شب به اتمام رسانید وآنرا بگیرید». ولی در کشور هایکه آبر آلوداند و تعیین وقت در آن دشوار است فتوای علما است کـه افطار به وقت محلی نزدیکترین کشور اسلامی صورت می پذیرد. روزه گرفتن در شب جواز نداشته خداوند Ψ شب را برای استراحت آفریده ﴿هُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ

ٱلَّيۡلَ لِتَسۡكُنُواْ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبۡصِرًاۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ ٦٧﴾ (یونس: 67).

سحـری «پـس شب» و ا فـــطار:

پیامبراکرم ص فرموده است: «سه امر از جمله اخلاق پیامبران میباشد: «تأخیر در سحری، تعجیل در افطار، در نماز دست راست را بر چپ گذاشتن». پیامبر اسلام میفرماید: «سحری بخورید، زیرا در خوردن سحری برکت است: برای روزه گرفتن روز از خوردن سحری کمک بگیرد و برای قیام لیل (تهجد) از خوابیدن بعد از ظهر کمک حاصل کنید». برای روزه دار مستحب است که با خرما تازه افطار کند و در صورت عدم موجودیت آن با آب افطار نماید و در زمستان میتواند با خرمای خشک و در صورت عدم موجودیت آن با آب افطار کند تا معده آماده گردیده و غذایی را که بعدا خورده میشود بتواند هضم نماید. پس از آنکه شخص با خرما یا آب و غیره افطار کرد نماز شام را میخواند و بعد از آن غذا میخورد و پیامبر ص فرموده است: «إذا أفطر أحدكم فليفطر على تمر، فإن لم يجد فليفطر على ماء فإنه طهور» «چون افطار کند یکی از شما پس افطار کند با خرما، پس چون نیافت پس افطار کند با آب زیرا پاک کننده است». (متفق علیه). برای روزه دار عجله در افطار و تأخیر در سحری افضل میباشد زیرا پیامبر ص فرموده است: «لا تزال أمتی بخير ما أخروا السحور وعجلوا الفطور» «همیشه امت من به خیر باشند تا وقتیکه به تاخیر اندازند سحری را و شتاب کنند در افطار».

دعـــای افـــطار:

«اللهم لك صمت وعلى رزقك أفطرت» «خداوند! من برای تو روزه گرفتم و از رزقی که تو نصیبم کرده ای افطار نمودم». (روای حدیث شریف: ابوداود). و یا این دعـــــا: «بسم الله والحمد لله، اللهم لك صمت وعلى رزقك أفطرت وعليك توكلت سبحانك وبحمدك، تقبل منی، إنك أنت السميع العليم».

دعا بعد از افطار:

«ذهب الظماء وابتلت العروق وثبت الأجر إن شاءالله» «تشنگی زایل شد، رگ ها سیراب گشت، و اگر خداوند خواست اجر نیز خواهد رسید». (روای حدیث شریف: ابوداود).

ثــــواب افطار دادن:

اگر شخصی به روزه دار افطار دهد آنقدر اجر و ثواب کمایی می کند که نصیب روزه دار میشود، هر چند افطاری مذکور چند لقمه نان یا یک خرما باشد. پیامبر ص فـرموده است: «شخصی کـه روزه داری را افطاری دهد او را اجر و ثواب مانند روزه دار است». (بیهقی).

امـور بـاطل کننده روزه:

در باب مبطلات روزه آمده است: هر آنکسی که بدون عذر شرعی روزه را بخورد، اگر تمام عمر روزه هم بگیرد ثواب آنروز را بدست نخواهد آورد. امـورکه روزه را بـاطل می سازد عبارتند از: ۱- جماع در روز. ۲- انزال منی بشکل عمدی. (ولی اگر انزال در خواب صورت گیرد روزه اش فاسد نمی گردد). ۳- رسیدن چیزی (جامد باشد و یا مایع) به معده بطور عمدی باشد و یا غیر قصدی. ۴- استعمال سگرت و یا سایر دخانیات. ۵- گرفتن دواء از همه طرق موصوله به معده.

مکروهات روزه:

اموری که روزه را مکروه می سازد عبارتند از: لب زدن و یا در دهن گرفتن لب زن و یا برهنه ملاعبه کردن هر چند خطر انزال و جماع هم نباشد مکروه است. انجام اموری که اندیشه انسان را آنقدر ضعیف سازد که موجب شکستن روزه شود مکروه است. بیش از ضرورت شستن دهن و بینی. بدون دلیل لعاب دهن را جمع کردن و آنرا فرو بردن. اظهار بی قراری، اضطراب و اضمحلال. بــه غسل ضرورت داشته و موقع آن نیز میسر باشد، اما بدون دلیلی تأخیر کرده و بعد از صبح صادق غسل کند. چیز های مانند پودر دندان، کریم دندان، زغال و غیره را در دهن نگهداشتن و آنرا با دندان فشار دادن. غیبت کردن، دروغ گفتن، دشنام دادن، غالمغال، لت وکوب نمودن و بر کسی ظلم کردن. قصدا گرد و غبار را در حلق جمع کردن روزه را مکروه می سازد.

قـــــضاء روزه:

معنای قضاء عبارت از یک روز روزه گرفتن بعد از ماه رمضان بجای یک روز روزه‌یی که در ماه رمضان باطل گردیده، میباشد. قضاء روزه میشود در ایامی که گرفتن روزه در آن ممنوع نباشد صورت گیرد. قضاء روزه را إلی آغاز ماه مبارک سال نو میتواند بجا آورد. قضاء روزه میتواند پی در پی و یا متفرق صورت گیرد.

کفـــــــاره چیست؟

کفاره عبارت از جزای شرعی میباشد که خداوند سبحانه تعالی آنرا بر کسیکه بعضی از جرایم از او سرزند تعین فرموده است مانند، وجوب کفاره بر قاتل یا کسیکه سوگندش را می شکند. کفاره بر روزه دار وقتی واجب میشود که عمداً روزه خود را فاسد نماید مثلاً اینکه جماع کند. کفاره دو ماه روزه پی در پی را میگیرد، در صورتیکه در این دوماه رمضان و روزه هایکه روزه در آن منع گردیده است نباشد. اگر به گرفتن دو ماه روزه نیز قادر نبود، به شصت مسکین طعام دهد. کفاره در روزه فرضی بوده در فساد روزه غیر رمضان کفاره وجود ندارد، اگر چه قضای رمضان هم باشد. دادن طعام به ۶۰ مسکین، فقیر، محتاج، نـــه برای کسانی که نفقه ایشان بر او فرض باشد (مانند پدر، مادر، زن) همچنان میشود مقدار طعام را به پـــول نیز تادیه گردد و همچنان میتوان همان مسکین را برای ۶۰ روز کامل طعام داد. (طعام شامل نان چاشت، شب و نان صبح میگردد).

فـــــــديـــــــــه:

اگر زن حامله و شیرده توانایی روزه گرفتن را نداشته و یا از آسیب دیدن کودکشان بیم داشته باشند، میتوانند روزه نگیرند ولی باید فدیه بدهند و لاز م نیست روزه را قضا کنند. از ابن عباس ب روایت است: «رخص للشيخ الكبير والعجوز الكبيرة فى ذلك وهما يطيقان الصوم أن يفطرا إن شاء، ويطعما كل يوم مسكينا، ولا قضاء عليهما، ثم نسخ ذلك فى هذا الآية: ﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُ﴾ وثبت للشيخ الكبير والعجوز الكبير إذا كان لا يطيقان الصوم والحبلي والمرضع إذا خافتا أفطرتا، وأطعمتا كل يوم مسكينا» «به پیر مرد و پیر زنی که توانایی روزه گرفتن را دارند اجازه داده شد تا اگر خواستند روزه نگیرند و به بدل هر

روز، مسکینی را غذا بدهند، و قضای روزه بر آنها لازم نیست، سپس؛ این حکم با آیه ﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُ﴾ نسخ شد ولی (آن حکم) برای پیر مرد و پیر زنی که توانایی روزه گرفتن را ندارند ثابت مانده است. همچنین زن حامله و شیرده ای که (بر حال خود یا طفل خود) بیم دارند می توانند روزه نگیرند و به بدل هر روز، یک مسکین را طعام دهند». (بیهقی: ۴/ ۲۳۰). همچنین از ابن عباس ب روایت است: «إذا خافت الحامل على نفسها، والمرضع على ولدها في رمضان قال: يفطران، ويطعمان مكان كل يوم مسكيناً، ولا يقضيان صوماً» «اگر زن حامله از ضرر به جان خود و زن شیرده از ضرر به طفلش بیم داشت، می توانند روزه رمضان را نگیرند و به جای هر روز مسکینی را طعام دهند و قضای روزه بر آنها لازم نیست». (شیخ البانی در کتاب الإرواء ۴ /۱۹ این حدیث را به طبری [۲۷۵ ۸] نسبت داده و گفته است: سند آن به شرط مسلم صحیح است).

مقدار طعام واجب:

از انس بن مالک τ روایت است: «أنه ضعف عن الصوم عاما فصنع جفنة ثريد ودعا ثلاثين مسكينا فأشبعهم» «او سالی دچار ضعف شد بطوریکه نتوانست روزه بگیرد، پس کاسه ای ترید گوشت درست کرد و سی مسکین را دعوت نمود و آنها را سیر کرد». (الإرواء ۲۰/۴، دارقطنی: ۲/ ۱۶/۲۰۷).

تبصره: فدیه شامل، طعام، غله، و قیمت آن هم میگردد، مقدار فدیه به اندازه صدقه فطر است. ولی اگر شخص از مرض بهبود یابد، قضائی روزه فوت شده بر او واجب است، خداوند پاک در مقابل فدیه او اجر و ثواب نصیب اش میگرداند. در غذا دادن (صبح و شام) معیار حد وسط غذایی میباشد که خود شخص در زندگی عادی خویش میخورد.

مساوات میان «گناه» و کفاره یا جزاء:

باید گفت که: منظور از مساوات میان «گناه» و «کفاره یا فدیه» مساوات عددی نیست، بلکه کیفیت عمـل را نیز باید در نظر گـرفت خوردن یک روز روزه ماه مبارک رمضان با آن اهمیت که دارد، جزاء اش یک روز کفاره نیست بلکه باید آن قدر روزه بگیرد که به اندازه احترام آن یک روز ماه مبارک شود؛ به همین اساس

است که کفاره گناهان در ماه مبارک رمضان بیش از سایر ایام است و ثواب اعمال نیک هم بیشتر از سایر روز هـــــا است.

ماه مبارک رمضان و نـزول قــــرآن:

﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةٖ مُّبَٰرَكَةٍۚ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ٣ فِيهَا يُفۡرَقُ كُلُّ أَمۡرٍ حَكِيمٍ ٤﴾ (دخان: ۳ – ۴). «ما قرآن را در شبی مبارک نازل نموده ایم زیرا همــــواره هشدار دهنده و انــذار کننده بوده ایم. در آن شب مبارک هر امری طبق حکمت خداوند تنظیم می شود». مبـــا رک: از ماده برکت گرفته شده است. یعنی شب پر از رحمت، شب بسیار مفید و سودمندی، که درآن فراخی و زیادی نعمت و روزی وجود میداشته باشد. همچنان خداوند پاک میفر ماید: ﴿شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ﴾ (بقره: 185). «ماه رمضان ماهی است کــــه در آن قرآن فرود آورده شده است». بناءً حکم مطلق همین است که شب قدر در ماه مبارک رمضان است. شبی است که در آن قرآن عظیم الشان که مبدا تمام خیرات و برکات و سرچشمه تمام نیکی ها و خوبی ها است، نزول یافته است. شب قدر، شبی است، که مقدرات جهان بشریت با نزول قرآن در آن استحکام می پذیرد و مشخص می گردد. مفسرین اسلام نزول قرآن را بردو قسم: ۱- نزول دفعی و کلی ۲- نزول تدریجی تقسیم مینمایند: نزول دفعی یعنی قرآن بطور کامل در شب قدر بر قلب رسول اکرم ص نازل گردیده است و نزول تدریجی عبارت از نزولی است که: قرآن در مدت بیست و سه سال به تدریج و به مناسبت‌ها و طبق رویدادها بر پیغمبر اسلام محمد ص نزول یافته است.

لیلـــة الـــقــــدر:

﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةِ ٱلۡقَدۡرِ ١ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ ٢ لَيۡلَةُ ٱلۡقَدۡرِ خَيۡرٞ مِّنۡ أَلۡفِ شَهۡرٖ ٣﴾ (قدر: 1– 3). «به تحقیق ما فرود آوردیم قرآن را در شب قدر. و چه چیز مطلع ساخت ترا که چیست شب قدر. شب قدر بهتر است از هزار ماه».

خداونــد پاک میفر ماید: ﴿شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ﴾ (بقره: 185). «ماه رمضان ماهی است کـــــه در آن قرآن فرود آورده شده است». و در سوره قدر میخوانیم: ﴿إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةِ ٱلۡقَدۡرِ﴾ «ما آن را در شب قدر نازل کردیم». بناء حکم مطلق همین است که شب قدر در ماه مبارک رمضان است.

معنای قـــــدر:

قدر به معنای اندازه کردن، معین نمودن و فیصله کردن آمده است. یعنی لیلة القدر شبی است که خداوند متعال در آن هر چیزی را صحیحاً انــدازه می نماید. و وقت آنرا تعیین می کند و احکام را نازل می فرماید و تقـدیر هر چیزی را مقرر می نماید. ﴿فِيهَا يُفۡرَقُ كُلُّ أَمۡرٍ حَكِيمٍ ۝٤ أَمۡرٗا مِّنۡ عِندِنَآ﴾ «فیصله کرده میشود هر کار استوار آن، فرود آوردیم آنرا به وحی کردن از نزد خویش». (الدخان: ۴– ۵).

لیلة **القدر درکدام یکی از شب‌های رمضان میباشد:**

حضرت ام المومنین عائشه ل می گوید: که پیامبر فرموده است: «لیلة القدر را در ده شب آخر رمضان در شب‌های طاق جستجو کنید». (روای حدیث شریف: امام بخاری). ولی به هر حال برای مسلمانان بهتر این است که هر شب ماه مبارک را به احتمال این که شب قدر باشد، به عبادت و قرائت قرآن و دعا بگذرانند و دعا خویش را منحصر به سه و یا چهار شب و یا هم شب های طاق نسازند.

دعـــــــای لیلة الــقدر:

بی بی عایشه ل می گوید: که به پیامبر ص عرض کردم که ای پیامبر خدا! اگر من در بیابم که کدام شبی لیلة القدر است که در این شب به خداوند Ψ چه دعا کنم: فرمود: بگو: «اللهم إنك عفو كريم تحب العفــو فــاعــف عنـــی» «خداوندا! تو بسیار عفو کننده و بسیار صاحب کرمی، عفو نمودن را می پسندی، پس خطاهای مرا عفو کن».

ای خـــواجه چه جـوی از شب قدر نشانی = هــر شب، شب قدر است اگر قدر بدانی. (سعدی شیرازی).

ارمـــــغـــــان هـــای رمضان:

تلاوت، تعلیم و تعلم قرآن مجید، تحقیق و تتبع در امورات و عر صه های اسلامی و آشنایی با سیرت پیامبر اسلام و صحابه کرام و تاریخ اسلامی، اقامه نماز ها، و ادای تراوایح با ختم قرآن عظیم الشان، عادات به نوافل و نماز های سنتی، افـــزایش صدقات، انـفاق و تقویت روح گـــذشت و احسان، صله رحمی و رسیدگی بـــه خویشاوندان، دعـا و نیایش بیشتر، امر به معروف و نهی از منکر، تـوبه و بازگشت از لغزشها و گناهان، ماه رمضان، ماه بازگشت به زلال طبعیت و فضای پاکیزه فطرت و تمرین آزادگی از «خور و خواب و خشم و شهوت» است. ماه رمضان هزاران گوهر گرانبها به انسانها هدیه کرده و می کند، ولی سه گوهر «آزادی»، «آگاهی» و «عشق الهی» از در خشانترین هدیه های این ماه بشمار میرود.

روزه انسان را از سلطه هوسها، و نیاز های کاذب، و تحملیی و افراط در نیاز های واقعی، آزاد می‌کند و به انسان «آزادی اراده» می بخشد. انسان در سایـــه رمضان با «معارف عالی قرآنی» آشنا می شود و با بهترین رهنمود های زندگی انس می‌گیرد. دستیابی به سعادت جاویدانی و رهایی از همه رنجهای دنیوی و اخروی، بدون «گوهر تقوا» مقدور نیست و رمضان مبارک این گوهر آسمانی را به روزه داران می بخشد. پاسداری و نگهبانی از این «گوهر آسمانی» نیاز به هوشیاری، مراقبت و همکاری همگانی دارد.

اهمیت روزه در تناسب بـا نمـاز:

زن در حال حیض و نفاس هم نماز و هم روزه را ترک میکند، ولی بعد از مریضی فقط روزه را قضاء می آورد. و یا اگر کسی علناً نماز نخواند، حد شرعی ندارد، ولی اگر روزه را علنی بخورد حد بر او جاری می شود. همچنان خداوند پاک فرموده است: «أنا أجزی به» یا «أنا أُجزی به» یعنی: «من پاداش روزه را می دهم، یا من پاداش روزه‌ای روز دار هستم» در حالی که در باره نماز چنین چیزی نفرموده است.

فلسفه و حکمت فرضیت سی روز روزه در یک سال:

روایت است زمانیکه حضرت آدم υ در جنت از درختی که از آن منع شده بود، به اندازه از آن تناول کـرده بود، که تا به سی روز غذا آن در شکمش وجود داشت، بـه همین اساس خداوند پاک بر بندگان و فـرزندان حضرت آدام تا روز قیامت سی روز روزه را در یک سال فرض نموده است.

پیام رمضان به روزه داران:

جلای ذهن و صفای ضمیر توأم با کار و تلاش و آهنگ «قرب جویی» در استفاده از انوار رمضان و انعکاس فروغ آن نقش فروان دارد. پیغمبر اسلام میفرماید: «رمضان را بخاطر آن رمضان مسمی نمودند که: در آن گناهان مـی سوزند، دروازه‌های آسمان در اولین شب رمضان به روی روزه داران گشوده میشود و تا آخرین شب آن باز می باشد». ماه رمضان ماه دعا، ماه نیایش، ماه ایمان و آگـاهی از آزادی است، ماه رمضان ماهی است که برای انسان درس سازندگی، رمز مقاومت و پایداری، رمز صبر و تحمل، رمز سعادت و نیک بختی را می آموزند. پیام رمضان پیام تقوا و پرهیزگاری، پیام نوسازی معنوی و فرهنگی است. پیام ماه رمضان پیام خوش رفتاری، پیام عفو وگذشت است. پیام رمضان، پیام آزادی از عادت هـاست، رمضان ماهی است که انسان را از زنجیر اعتیاد، عادتها خوردنی، خواندنی، شنیدنی، نوشیدنی، دیدنی رها می بخشد. پیام رمضان پیام بیداری از خواب غفلت و رهـایی انسان از دام شهوت است، پیام رمضـان پیام آگاهی از عرفان و عروج بشریت است.

ماه رمضان ماه تنظیم جهت گیری انسان و تقویت ایمان و تحکیم برادری بر محور قرآن است. پیام رمضان پیام سلامتی، پیام دوستی، پیام اخوت، پیام امنیت، و ایمان، و در نهایت پیام آزادی میباشد. ماه رمضان ماه توبه است توبه از رقابت‌ها و حسادت‌ها است. ماه توبه از بد گمانی ها نسبت به مؤمنان و حسن ظنی که در حق کفار و منافقان نشان دادیم. بلی ماه رمضان ماه بازگشت به قرآن و تنظیم کامل افکار و اخلاق و رفتار انسان. پیام رمضان، پیام تقوا و پارسایی و ندای بلند نو سازی معنوی و فرهنگی است. پیام رمضان، پیام آزادی انسان از زنجیر غرائز و هوسهای شیطانی و به بند کشیدن شیاطین، توسط فرشتگان الهی است. نکات ذیل برای آگاهی مسایل روزه بی نهایت مهم است:

انصراف از تصمیم روزه:

اگر روزه دار از تصمیم روزه خویش در روز روزه منصرف شود. در صورتیکه افطار هم نکند، روزه آن فاسد میگردد.

اهـانـت و تـوهــین بـه روزه:

اگر کسی بــدون عذر شرعی روزه را بخورد، به ماه مبارک رمضان توهین شمرده میشود کنهکار بوده قضاء و کفاره آنرا باید بپردازد. ولی اگر اهانت در یک روز چند بار تکرار گردد، قضاء روزه را بجا آورد و کفاره تکرار نمی گردد.

استعمال سرمــه و قطره چکان:

استعمال سرمه (اگرچه سیاهی آن در بلغم هم دیده شود) و یا قطره چکان چشم، و ادویه جلدی و مرهم باب زخم، بدن خود را به تیل چرپ کردن، استعمال گیل موی و استعمال عطریات و خوش بوی، روزه را فاسد نمی سازد. در کتب احادیث آمده است: که در ایام ماه مبارک رمضان یکی از صحابه که از درد چشم سخت می نالید نزد آنحضرت ص آمد و برای آنحضرت گفت: که چشمم سخت درد میکند اجازه دارم که سرمه استعمال نمایم، آنحضرت در جــواب اش گفت: بــلی میتوانی سرمه را استعمال نمایی. همچنان در حـدیث از ام المؤمنین عــائشه ل روایت گــردیده است: «أن النبی ص اکتحل فی رمضان وهــو صائم» «پیامبراسلام ص سرمه کرد در رمضان در حالیکه روزه بود». (روای حدیث ابن ماجه). هکذا باید گفت که: چشم منفذ برای معده نمی باشد. ولی برخی از فقهاء به این نظر اند که بهتر و احسن است که استعمال همچو اشیاء در شب صورت بپذیرد. گرفتن ناخن و استعمال مواد بر آن (رنگ ناخن و استعمال آرایش برای زنان) روزه را فاسد نمی سازد.

تبصره: استعمال خوش بوی، چرب کردن موی سر و پوست، استعمال قطره و تزریق امپول چون دلیل بر تحریم آنها در شرع وجود ندارد. پس استعمال آن در روزه مباح میباشد.

زرق یـــــا پیچکاری:

زرق یا «پیچکاری» و انواع واکسین که در عضله باشد و یا ورید خون باشد و یا گلوکوز (مطابق فتوای علمای دیــوبند هندوستان و جامع الأزهر مصر) روزه را فاسد نمی سازد. ولی نقطه قابل دقت و توجه آنست که اگر این پیچکاری یا واکسین «به منظور تغذیه صورت گیرد، و روزه دار را از آب و خوراک بی نیاز سازد و هدف از آن تغذیه و احساس نکردن گرسنگی باشد، این نوع پیچکاری روزه را باطل می سازد. بنابر این گفته میتوانیم هر چیزی که به نوعی کار تغذیه را انجام دهد شکننده‌ای روزه محسوب می شود. اما آنعده از پیچکاری های که: کار تغذیه را انجام نمی دهند و انسان را از آب و از خوراک بی نیاز نمی سازند، این نوع پیچکاری ها روزه را باطل نمی سازد، چون نصوص شرعی شامل آن ها نمی شود، نه به اعتبار الفاظ و نه به اعتبار معانی، و حتی اگر آمپول بی حسی دندان نیز باشد بازهم روزه را باطل نمیکند زیرا بمعنای خوراک و آشامیدنی نیست. پس این نوع پیچکاری ها نه خوراک هستند نه آب و نه در معنای آب و خوراک. اصل صحت روزه است مگر آنکه دلیل فساد آن به اثبات برسد که در این جا به اثبات نرسیده است. همچنان پانسمان کردن زخم ها روزه را باطل نمی کند. ولی اگر زخم عمیق در شکم که دوا به معده برسد، در این صورت روزه می شکند.

حــــــجـــــامـــت:

حجامت یا خون گرفتن (از سر و یا هر عضو دیگر بدن به قصد علاج در مضان) روزه را فاسد نمی سازد. از ابن عباس ب روایت است: «احتجم النبي ص وهو صائم» «پیامبر ص در حالی که روزه بود حجامت کرد». (سنن ابو داود: ۲۰۷۹، صحیح امام بخاری: ۴/ ۱۷۴- ۱۹۳۹، سنن ابو داود: ۶/ ۴۹۸- ۲۳۵۵). ولی اگر بیم ضعف و سستی وجود داشت، حجامت مکروه است: از ثابت بنانی روایت است: «سئل أنس بن مالك أكنتم تكرهون الحجامة للصائم؟ قال: لا، إلا من أجل الضعف» «از انس بن مالک سؤال شد آیا شما حجامت را برای روزه دار مکروه می دانستید؟ گفت: نه، مگر به خاطر ضعف و سستی». (صحیح امام بخاری: ۴/ ۱۷۴- ۱۹۴۰).

غسل جنابت و یا غسل تبــرد:

غسل جنابت و یا غسل تبرد از گرمی، اگر روزه دار در ایام روزه غسل نماید، و یا بخاطر دفع برودت هوای گرم را اشتنشاق نماید روزه اش فاسد نمی گردد. در حدیث شریف از ابـوبکر بن عبدالرحمن روایت است: «رأيت النبى ص يصب الماء على رأسه من الحر وهو صائم» «دیدم پیامبر ص را که می ریخت آب را بر سر خود از گرمی در حالیکه روزه دار بود». (سنن ابو داود: ۲۰۷۲، وعون المعبود: ۴۹۲/۶– ۲۳۴۸). همچنان اگــر روزه دار برای دفع تشنگی غسل نماید، در صورتیکه آب به معده او داخل نگردد، روزه اش فاسد نمی گردد.

حکم بوسه کردن در روزه:

از ام سلمه ل روایت شده است: «أن النبى ص كان يقبل وهو صائم». «پیامبر ص بوسه میکرد در حالیکه روزه می بود». (متفق علیه). از عائشه ل روایت شده است که: «كان رسول الله ص يُقَبِّلُ وَهُوَ صَائِمٌ وَيُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ وَكَانَ أَمْلَكَكُمْ لِإِرْبِهِ» «پیامبر اسلام ص می بوسید در حالیکه روزه می بود و مباشره میکرد در حالیکه روزه می بود، اما آنـحضرت ρ از همة شما در کـنـترل غرایـز خویـش، قـوي تـر بـود». (فتح الباری: ۴ /۱۴۹– ۱۹۲۷، صحیح مسلم: ۲/ ۶۵– ۷۷۱– ۱۱۰۶). در مورد این که بوسه روزه را باطل نمی سازد، هیچگونه اختلاف نمی باشد. ولی اگر این بوسه، هدف و مقصود روزه را برای روزه دار متزلزل سازد فقهاء نظریـات خاص خویش را در مورد ابراز داشته اند. که توجه شما را به حدیث متبرکه که از ابی هر یره τ روایت گردیده است جلب مینمایم:

ابی هر یره τ فرموده است: «أن رجلاً سأل النبى ص من المباشرة للصائم فرخص له وأتاه آخر فنهى عنها، فإذا الذى رخص له شيخ وإذا الذى نهاه شاب» «مردی پرسید از پیامبر ص از مباشرت روزه دار، پس رخصت داد او را وآمد مرد دیگری پس منع کرد او را از آن. پس کسیکه رخصت داد او را پیر بود و کسی که منع کرد او را جوان بود». (ابو داود). فقهاء میگویند: بـــرای کسیکه پیامبر ص بوسه را جایز دانسته، آن شخص، شخص پیر بود و برای آن کسیکه آنرا از بوسه نهی فرمود آن شخص، شخص جوان بود. با در نظر داشت همین تعبیر ها از حدیث متبرکه برخی از فقهاء بوسه را بـــــرای پیرها جواز شمرده و برای جوانان و یـــــــا

کسانیکه قدرت اداره خود را ندارند جـــایز نه شمرده اند. اما در مورد مداعبه با همسر هنگام روزه، در صورتیکه جماع و یا انزال منی صورت نگیرد اشکالی ندارد، طوریکه در حدیث متبرکه از عایشه ل روایت شده است که گفت: «پیامبر ص هنگام روزه (زنش) را بوسه میداد و ملاعبه میکرد». (صحیح بخاری: 1927، و صحیح مسلم: 1106). لذا ملاعبه بین زوجین هنگام روزه جائز است ولی بشرطی که زوجین متأکد باشند که این ملاعبه شان به جماع منجر نشود و یا منی انزال نشود وگرنه اگر در برابر شهوت ضعیف باشند این امر برای آنها جائز نیست و باید دوری کنند.